

Drie bijzondere bomen kleuren Boom Inspyratie Dag

Op donderdag 26 oktober 2017 organiseren de vakbladen Boomzorg, Stad+Groen en Boom in Business voor de zevende keer de Boom Innovatie Dag.

Vanwege het thema *Bomen Inspireren Mensen* én vanwege de locatie, het *Ebben Inspyrium in Cuijk*, werd dit evenement eenmalig omgedoopt tot Boom Inspyratie Dag. Dit jaar waren er drie kanshebbers om te worden verkozen tot dé Inspyratieboom van 2017: de Chinese vernisboom (*Koelreuteria paniculata*), de zevenzonenboom (*Heptacodium miconioides*) en de tamme kastanje (*Castanea sativa*).

Auteur: Santi Raats en Guus van Rijswijk

De inspiratiebomen op de afgelopen Boominnovatiedag zorgden voor de juiste stimulans bij verschillende deelnemers aan de verkiezing tot Inspyratieboom 2017. Drie opmerkelijke bomen op drie locaties streden dit jaar om deze titel. De Chinese vernisboom (Rinze Hofman en Patrick Spiegeler) staat in Voorschoten, de zevenzonenboom (Henk Schuitemaker) bevindt zich op een daktuin in Amsterdam, terwijl we de tamme kastanje (Peter Spijker) in Arnhem vinden. Een korte impressie.

BOOM 1: CHINESE VERNISBOOM ('KOELREUTERIA')

Rinze Hofman is boomverzorger bij werk-organisatie Duivenvoorden, het ambtelijk samenwerkingsverband tussen de gemeenten Voorschoten en Wassenaar. Dit jaar dragen hij en zijn beheerder Patrick Spiegeler *Koelreuteria paniculata* voor. De boom staat in Nederland bekend als Chinese vernisboom, maar ook als lampionboom, blazenboom, gele zeepboom en zelfs als goudenregenboom. Zijn Latijnse

benaming dankt hij aan zijn ontdekker, de Duitse bioloog Joseph Koelreuter, die de boom in de achttiende eeuw uit China naar Europa bracht. De soortnaam *paniculata* verwijst naar de pluimvormige bloeiwijze. De boom staat pal naast het raam van hun kantoor in het gemeen-tehuis.

Vernisboom spreekt letterlijk tot de verbeelding 'Je kunt je bij al deze benamingen wel een voorstelling maken', zo verklaart groendienstmedewerker Rinze Hofman zijn voorkeur voor deze inspiratieboom. 'De benaming goudenregen heeft hij te danken aan zijn bloemen, die de vorm hebben van lange, gele pluimen. De naam lampionboom dankt hij aan de lampionvormige vruchten die hij vanuit de bloemen ontwikkelt. Dit zijn de zaaddozen. Het is vooral een boom met veel sierwaarde. Wij vinden *Koelreuteria paniculata* zo bijzonder, omdat zijn bloempluimen pas bloeien in juli, augustus of zelfs september. Wanneer je de boom van dichtbij bekijkt, zie je dat het samengesteld oneven geveerd blad met zijn diepgekartelde rand heel

decoratief is. Het jonge voorjaarsblad loopt rood-groen uit en wordt naarmate het voorjaar vordert gewoon groen. Ook de gele tot oranje herfstkleur van het blad mag er zijn. De volwassen *Koelreuteria paniculata* heeft een brede, bolle kroon. Ik heb gelezen dat *Koelreuteria* in warme oorden zelfs een invasieve soort kan worden. Maar hier hoeven we in Nederland niet bang voor te zijn.'

Formidabel beeld

Spiegeler bekijkt de inspiratieboom *Koelreuteria paniculata* vooral vanuit een politiek gezichtspunt: de burger moet er blij mee zijn. 'De bloei valt later dan bij de meeste bomen, zodat bewoners tijdens de invallende herfst nog kunnen genieten van bloemen in de openbare ruimte. Ook hebben bijen en hommels dan nog voedsel. De lampionvormige vruchten blijven daarna nog lang aan de boom zitten, tot ver in de winter en soms zelfs tot aan de nieuwe bloeiperiode. Dat geeft een formidabel beeld.'

De groenbeheerders in Voorschoten planten regelmatig *Koelreuteria* aan. Het totaal staat inmiddels

8 min. leestijd

op twaalf: tien staan er op redelijk beschutte locaties in straten en lanen en één staat bij een bejaardentehuis. Spiegeler legt uit: 'We streven naar meer biodiversiteit in Voorschoten. Dat kan; de politieke wind staat gunstig en er wordt niet bezuinigd op groen.'

Alles overleefd in de patio

De *Koelreuteria paniculata* waarmee Hofman en Spiegeler op de foto gaan, is een onvolgroeid exemplaar, dat in 1988 door de toenmalige groenbeheerder Kees de Geus is aangeplant na de uitbreiding van het gemeentehuis in Voorschoten. Het is meer een struik dan een boom. De standplaats, een patio van vier bij vier meter, heeft daar ongetwijfeld toe bijgedragen.

De boom staat er ondanks de krapte goed bij. Hij heeft al heel wat herinrichtingen van de patio overleefd en is blijven staan terwijl andere beplanting in de loop van de jaren de wijk moest nemen, waaronder wild woekerende bamboe, een waterelementje, winterharde *Fuchsia* en *Acer palmatum*. 'Qua eisen is *Koelreuteria* makkelijk', verklaart Hofman. 'Hij heeft een enigszins losse en vooral goed doorlatende bodem nodig. Wij zitten op een strandwal in Voorschoten, dus dat is ideaal. Verder past hij prima in ons klimaat, want

hij kan vorst tot min 15 graden Celsius aan. Een beetje beschutting kan hij wel waarderen, zeker als jonge boom. Je moet hem dus niet vol in de wind zetten langs een doorgaande weg. Hij wordt dan trouwens kapotgereden door het verkeer, want hij wordt niet hoog genoeg. Hier in de patio staat hij wat dat betreft ideaal.'

Beter niet snoeien

De boom is zijn doel wel een beetje voorbijgeschoten, letterlijk: de takken steken boven de omringende platte daken uit en dus zijn de lampendoosjes niet zichtbaar van dichtbij. 'We hebben erover nagedacht hem te snoeien', zegt Hofman, 'maar snoeien wordt afgeraden bij *Koelreuteria*. Het sponsachtige merghout schijnt vatbaar te zijn voor zwamaantasting. Maar in Voorschoten staat ook een *Koelreuteria* in de voortuin van een particulier, die met regelmaat al zijn takken afzaagt. De boom staat er nog steeds goed bij, dus kennelijk kan terug snoeien ook goed gaan.'

'Het exemplaar hier in de patio van het gemeentehuis kan echter nog wel even blijven staan', zegt Spiegeler, 'want *Koelreuteria* is geen snelle groeier en blijft compact. Hij oogt als een meerstammige struik. Als zodanig is hij dan ook goed toepasbaar.'

BOOM 2: ZEVENZONENBOOM ('HEPTACODIUM MOCONIOIDES')

Henk Schuitemaker, landschapsarchitect en één van de eigenaren van VlugP Stedebouw en landschapsarchitectuur, heeft de tweede Inspiratieboom, *Heptacodium miconioides* oftewel zevenzonenboom, toegepast in een ontwerp voor een daktuin op de Zuidas in Amsterdam. 'Hij inspireert me door de prachtige geurige bloei en vruchtdracht tot laat in het najaar, wat echt bijzonder is in Nederland.'

Heptacodium miconioides is familie van de *Caprifoliaceae*, de kamperfoelieachtigen. Het is een nog vrij onbekende bladverliezende sierheester, alhoewel hij al in 1907 is ontdekt door Amerikaanse dendrologen tijdens een expeditie naar het Chinese berggebied. Zij namen echter alleen gedroogde monsters mee en deze verdwenen in het archief. Pas in 1980 vond er opnieuw een expeditie plaats naar China, waarna zaden van *Heptacodium miconioides* werden meegenomen en in cultuur werden gebracht. Schuitemaker weet te vertellen: 'Als je *Heptacodium miconioides* opkweekt, bloeit hij blijkbaar pas na een paar jaar. In 1986 werd er een aangeplant in het arboretum

'De Chinese vernisboom behaagt de burger het hele jaar door.'

'Het lijkt misschien een beetje alsof de zevenzonenboom een rommelig uiterlijk heeft, maar hij is vooral karakteristiek.'

in Wageningen, maar die bleef de eerste jaren onopgemerkt. Vandaar dat men pas later dacht: wat is hij eigenlijk mooi!

Verwarrende naam

Er kan wat verwarring ontstaan over de naam zevenzonenboom. Waar verwijst 'zonen' naar? Uit de Engelse vertaling wordt men niet veel wijzer: *seven son flower*. In elk geval is duidelijk dat 'zeven' verwijst naar het aantal bloemen dat de botanicus in kwestie aantrof per bloemenkrans van *Heptacodium miconioides*: *hepta* betekent zeven. 'Maar daar is wat misgegaan', verklaart Schuitemaker. 'De bloemen komen voor in aantallen van zes.'

De landschapsarchitect gaat verder: 'De soort wordt sinds de jaren tachtig gekweekt. In het arboretum van Wageningen staat één van de eerst geplante exemplaren. Ze zijn nu overal verkrijgbaar bij de grote kwekers, heb ik gezien. Langzaamaan verschijnen ze nu ook in de openbare ruimte. Ze zijn heel makkelijk om toe te passen. Wel houdt hij van een doorlatende vochthoudende grond en van zon om het beste tot bloei te kunnen komen, alhoewel hij ook in halfschaduw kan staan. Hij hoort niet in verharding, maar in een ruim plantvak. Hij is in elk geval zeer winterhard en er zijn nog geen problemen geconstateerd op het gebied van ziekten en plagen.'

Snoeivormen

Er zijn veel verschillende snoeivormen mogelijk met *Heptacodium miconioides*. 'Dat is een voordeel

bij het ontwerpen.' Schuitemaker geeft toe: 'Het is een boom waar je van moet houden. Het lijkt misschien een beetje alsof hij een rommelig uiterlijk heeft, maar hij is vooral karakteristiek. Hij past goed als solitair in een park of als aandachtstreker in een binnentuin, parktuin of daktuin. Ik heb hem in ons ontwerp voor de Amsterdamse daktuin tussen een judasboom, een honingboom en een winterbloeiende kers staan. In de stad kan hij ook prima aarden, omdat hij een open structuur heeft. Men wil in de stad vaak geen dichte kronen, omdat dit dichte schaduwen werpt en men de beperkte ruimte juist open en licht wil houden. Met *Heptacodium miconioides* kan men doorkijkjes creëren, wat de sociale veiligheid ten goede komt.'

Exoten

Schuitemaker vindt exoten een prima toepassing in stedelijk gebied. De landschapsarchitect somt de voordelen op van exoten in de stad: 'Ze passen vaak beter in het stadsklimaat, waar het meestal een paar graden warmer is dan in het buitengebied. Door hun aparte kenmerken zorgen ze voor veel beleevingswaarde op een klein oppervlak. Door verschillende soorten af te wisselen, kun je bijna het hele jaar door zorgen dat er iets apart te bewonderen is. En je kunt genoeg exoten uitkiezen die ook nog eens ecologisch verantwoord zijn. *Heptacodium miconioides* is een prima drachtplant voor hommels, bijen en vlinders.'

BOOM 3: TAMME KASTANJE ('*CASTANEA SATIVA*')

Peter Spijker, boomtechnisch adviseur bij Treevision boomtechnisch ingenieursbureau, woont in Arnhem. Daar fietst hij vaak langs de 'poortwachters', drie eeuwenoude tamme kastanjes (*Castanea sativa*) die bij de ingang van het park Gulden Bodem aan de Zijpendaalseweg staan. Ze vormen de derde nominatie voor de inspiratieboom 2017.

De tamme kastanjes hebben een stamomtrek van respectievelijk 7,54 meter, 7,28 meter en 4,78 meter en zijn achtereenvolgens 26 meter, 26 meter en 18,80 meter hoog. De dikste van de drie poortwachters is de op één na dikste tamme kastanje van Nederland. Ze dateren uit de periode rond 1650. 'Ik ben op een studiereis in Engeland verliefd geworden op de tamme kastanje. Ik zag daar onder andere in het Fredville Park diverse supergrote exemplaren, waaronder één volledig afgestorven, maar zo duurzaam dat er in geen tijden een tak van afgebroken leek te zijn. Het was een prachtig kaal skelet, hoewel ik ze natuurlijk liever in blakende gezondheid zie', aldus Spijker.

De Romeinen

Als Spijker de drie tamme kastanjes laat zien, is het een zonnige dag, waarop de bloeiende kastanjes hun witte bloemetjes fel laten stralen in het licht. 'De tamme kastanje is niet inheems, maar komt hier al zo lang voor dat je hem bijna als inheems kunt beschouwen. Voor de ijstijd kwamen ze al

voor in Nederland. Maar de Romeinen hebben ze op grote schaal meegenomen uit het zuiden. Zij plantten ze aan vanwege de eetbare kastanjes. Na de Romeinen verwilderde de boomsoort en bleef hij aangeplant worden.'

Historie

De tamme kastanjes staan in het park Gulden Bodem. Spijker vertelt over de geschiedenis: 'De parknaam is afkomstig van de ondergrond, het voedingrijke löss. In 1650 werd aan de overkant van de weg huis Zypendaal gebouwd. Dit landhuis werd ruim 100 jaar later, in 1760, weer afgebroken, waarna op dezelfde plek het huidige Huis Zypendaal werd gebouwd. Pas daarna werden de tuinen aangelegd in Engelse landschapsstijl. De bomen dateren vermoedelijk van rond 1650, toen het eerste huis werd gebouwd. Het is niet bekend of deze drie reuzen zijn aangeplant als poortwachters, en ook niet of destijds de ingang van het park zich hier bevond', vertelt Spijker.

Toepassing

De tamme kastanje is niet de ideale straatboom,

omdat hij verharding slecht verdraagt. 'Wel zijn het prachtige parkbomen en zouden er hier veel meer mogen worden aangeplant. Hij prefereert een redelijk rijke, enigszins vochtige bodem, maar verdraagt ook droogte en moet op latere leeftijd licht en ruimte hebben. De boom kent geen specifieke aantastingen of plagen in Nederland; in Noord-Amerika en Italië heerst wel kastanjepest. Hij gedijt goed in zachte winters en warme zomers. Met de klimaatverandering heeft hij in Nederland dus een gouden toekomst.'

Begeleiding nodig in aftakelingsfase

De drie tamme kastanjes kunnen volgens Spijker nog honderden jaren mee. 'Het is eigenlijk een mooi systeem, dat een boom aangetast wordt en hol als hij ouder wordt. Daardoor blijft hij langer staan en breekt er hooguit hier en daar een tak uit. Als de boom massief zou blijven en zou doorgroeien, zou hij eerder in zijn geheel omvallen. Het is wel belangrijk dat de drie tamme kastanjes worden begeleid in hun aftakelingsfase. Ik zou aanraden om de groeiplaatsen af te zetten, zodat ze niet meer betreden kunnen worden, en de

bodem regelmatig met voeding aan te vullen. In een later stadium van het verouderingsproces zullen er takken uit breken, omdat de kroon te kolossaal wordt. Dan moet de kroon worden ingenomen. Hij loopt dan wel weer uit, maar zal nooit meer zo groot worden als in de kracht van zijn leven. Van nature wordt hij van lieverlee steeds kleiner. Boomverzorgers zullen hem in de toekomst kunnen helpen door hem compacter te maken. Uiteindelijk zal er vanwege te veel gewicht of rotting een top afbreken; dan is de boom nog minder dan half zo hoog. Maar de secundaire kroon heeft ook nog groeikracht in zich. Hoe oud deze bomen onder de beste omstandigheden kunnen worden, weet ik niet. Maar de oudste tamme kastanje in Tortworth in Engeland wordt geschat op 800 tot 1100 jaar oud, dus er is veel mogelijk.'

Be social

Scan of ga naar:

www.Boomzorg.nl/artikel.asp?id=19-7044

'Goed dat de tamme kastanje hol is; als hij massief zou doorgroeien, zou hij eerder in zijn geheel omvallen.'